

Meie kontrollitud sugukultide ja nende emiskombinatsioonide väärtusi

Dr. L. Voltri

Seakasvatuse katsejaama juhataja

34650

Meie kontrollitud sugukultide ja nende emiskombinatsioonide väärtusi

Kuremaa kontrolljaama andmetel

Dr. L. Voltri

Seakasvatuse katsejaama juhataja

Tõusigade kontrollimine ja nende liinide uurimine on korraldatud enamasti igal suuremal seakasvatuse maal. Peekonisigade kasvatuse maades nagu Taanis, Rootsis j. t. on sea väärtuse mõõtjaks päämiselt liha- ja rasvaomadused koos peekoni tüübiga, sea välimikuga ja ka kasvuhooga. Pekisigade maades kontrollitakse päämiselt söödakasustust ja kasvuhoogu nuumajärkudes, samuti emaomadusi emiste juures. Eestis teostatakse nii üht kui teist; suguemiste emaomadusi kontrollitakse Eesti Seakasvatajate Seltsi poolt, kuna järglaste liha- ja pekiomaduste kui ka söödakasustuse ja kasvuhoo kontroll on pandud Kuremaa seakasvatuse katsejaama pääle. Kontrolli tulemused avaldatakse aegajalt „Agronomias“ ja saadetakse äratõmmetena nii sugulavadele kui ka agronoomilisele ja Seak. Seltsi nõuande-perele laiali. Vastavate kontrollitulemuste varal on nii nõuandjal kui ka seakasvatajal võimalus otsustada üksikute kultide liinide, õigemini nende emiskombinatsioonide üle.

Kontrollimisviisi põhjened Rootsi ja Taani eeskujudel. Selle meetodi olen kirjutanud varem mitmel korral „Agronomias“ veergudel koos kontrolliandmete avaldamisega („Agronomias“ nr. 4 — 1936) ja siinkohal selle uuesti kirjeldamine oleks asjatu. Selle meetodi väärtustest ja puudustest on kirjutanud J. S a u e, tuues esile varieeruvust liha-omaduste suhtes rühmades („Agronomias nr. 11 — 1935. a.). Täpsemaks kvaliteedi määramiseks oleme lisaks skandinaavia kontrolli andmetele näidanud viimastel aastatel veel seljapeki suhtelise paksuse eluskaalust (peki tekimise tendentsi), peki paksuse varieeruvuse rühmas ning objektiivse sortimendi Tartu eksport-tapamaja kõikuva ja liigagi nõudliku sortimise kõrval.

Objektiivselt pääseb siga I sorti siis, kui selle kehapikkus on vähemalt 91 sm ja peki paksus keskmiselt üle selja 2,9—3,9 sm, erandina 4,0 sm, kui pekipaksusele pandud punkte vähemalt 12,5. Selja keskelt võib pekipaksus olla kuni 3,0 sm, erandina 3,1 sm, kui pekipaksuse punkte on samuti 12,5. Peki kõvadus objektiivse I sordi jaoks peab olema vähemalt 12,0 punkti (hindamisel pannakse punkte 10—15 poolepunktilise täpsusega).

Objektiivse sortimendi kõrval on alati näidatud eksporttapamaja sortiment, mis ei ole meil Tartus aga sedavõrd täpne, et vastuvaidlematult

sea või liini kohta otsust teha, objektiivne hinnang on aga enam-vähem tõeline pilt sea väärtusest.

Käesolevate ridade ja juurdelisatud tabeli ülesandeks ei ole aga anda tavalisi kontrollitulemusi üksikutest kontrollirühmadest sugulavade äranäitamiseks, vaid kokkuvõtet seni kontrollitud rühmadest tabelina koondatult suurematesse rühmadesse üksikute kuldiliinide, rühmade isade järgi.

Väärtuste tabeli koostamise viis.

Tabelite suuremaks väärtuseks on lihtsus ja ülevaatlikkus. Seda on ka käesoleva väärtuste tabeli koostamisel püütud pakkuda. Selleks on: 1) üksikud kuldiliinide rühmad järjekorrastatud koguväärtuse järjekorda, 2) hindamiseks kasutatud vaid tähtsamaid omadusi, 3) üksikutes omadustes on indeksi abil ära näidatud väärtusejärjekord nimetatud omaduses ja 4) tabeli juures on näidatud ka sõnaline hinnang ja isegi puudulikkude väärtuste parandamisvõimalused.

Koguväärtust määravad omadused.

Selleks on kasutatud järgmisi kriteeriume: 1) söödakasustus (sü. hulk kg juurdekasvu kohta), 2) kasvuhoo (juurdekasv sea kohta päevas grammides), 3) kehapiikkus (sm kuklaluust kuni häbemelu nukini), 4) seljapeki paksus sm (kõige parem paksus keskmiselt üle selja on tapamaja I sordi sigade järgi arvestades 3,6 sm), 5) seljapeki paksuse suhe eluskaalu % (kõige sobivam seljapeki paksuse ja eluskaalu suhe tapamaja I sordi sigade järgi arvestades on 3,86%), 6) \pm variatsioonid pekিপaksusest ehk kõrvalekalded keskmisest (mida väiksemad, seda parem), 7) peki kõvadus punktides (10—15-ni; 12 = rahuldav), 8) sinkide suurus, 9) I sordi objektiivne % ja 10) I sordi % eksporttapamaja järgi. Ka on ära näidatud järglaste kontrollirühmade arv, kuna ühe-rühmalisi liine tabelisse üldse pole võetud.

Antud tabeli üheks oluliseks väärtuseks on emise liinide korraldamine iga kuldi piires väärtuse järjekorda, sest ühe ja sama kuldi liini juures on mitmesugused emiste liinid omavahel küllalt selgesti võrreldavad koguväärtuses — esimesed paremad, viimased halvemad. Tabeli üheks puuduseks oleks ehk see, et kõiki hinnatavaid omadusi peetakse võrdseteks, hoolimata, kas näitab see söödakasustust, kasvuhoo või lihaomadusi. Seda viga tasandab aga asjaolu, et hindamisele ongi võetud kõige tähtsamad, omavahel tõeliseltki enam-vähem võrdsed omadused ning nende üksikutegi omaduste väärtused peegelduvad nende väärtuse järjekorra indeksi äranäitamisel iga omaduse juures. Loomulikult üksikute liinide paremus ja halvemus on suhteline, kuna tõelise väärtuse hinnanguks tuleb kontrolli tulemusi võrrelda sigade jõudlusvõimega üldse ja seada kõrvu välismaa omadega. On selge, et poeg pole absoluutselt isa sarnane ema mõjutusel, veel rohkem erineb samal põhjusel pojapoeg jne., kuid liinil on siiski oma kindlus, millega selleski kirjutises arvestatakse. Järglasi isa suhtes saame hinnata isegi puhta tõu juures osaliselt, poolal määral, nii nagu kuldid oma omadusi jõudsid emiskombinatsioonides säilitada või juurde pookida. Tabelis keskmised arvud kuldi koguväärtusest hindavad kuldi liini, kuid nende juures (pääl) on arvud ka kult \times emiskombinatsiooni väärtustest. Samuti kui kuldiliinid on võrreldavad koguväärtuses ja emise liinid ühe ja sama (ehk ka samaväärilise) kuldi piires, on ka kuldi liinid üksikutes omadustes võrreldavad ühe ja sama emise liini kombinatsioonis. Mitmesuguste kuldiliinide väljatoomine ühe ja sama

emiseliini juurde ei mahu aga selle kirjutise piiridesse, vaid jääb edaspidiseks.

Üksikute kuldiliinide ja nende emis- kombinatsioonide hinnang.

1) Miku liin: Miku järglased neljas rühmas on Kuremaal tulnud esikohale; kolm rühma on Miku × Liisa ja üks rühm Miku × Juula. Miku järglaste kõrget väärtusetaset ei näita mitte ainult esikoht Kuremaa kontrolljaamas, vaid seda garanteerib ka kontrollitulemuste võrdlus välismaa omadega. Miku × Liisa keskmised andmed on paremad kui Miku × Juula omad, välja arvatud singid. Nii on Miku järglastel keskmiselt söödakasustus 3,46, kasvuhuog 550, kehapikkus 94,8, pekipaksus 3,6, peki suhe eluskaaluga 3,80, pekipaksuse variatsioon 5,6%, peki kõvadus 13,0, singid 12,2, I sordi % 76,9. Kõik omadused, eriti pekiväärtus, on hääd, kuid singid Miku × Liisa järglastel on väikese-võitu. Selle vea esiletulekut peaks eriti Miku × Liisa järglaste juures kartma ning neid peaks kombineerima suurte sinkidega liinidega, näit. Tooma (eriti Toomas × Kai), Valde, isegi Vahuri järglastega, mitte aga näit. Taadiga, kel singid kontrolliandmetel on väikesed. Kuna vaid singid jätavad vähe soovida, muud omadused aga on väga hääd, peab Mikut suguseana väga soovitama.

2) Tooma liin tuli Kuremaal teisele kohale kahe rühma kontrollimisel, neist Toomas × Kai esikohal ja Toomas × Kärt teisel kohal selles rühmas. Sisuliselt ei ole Toomas teisel kohal sugugi halvem kui Miku esikohal, sest Toomal ei ole ühtegi olulist viga, päälegi on tal esikoht sortimendis, peki kõvaduses ja inglise tõu juures ka sinkidel, mis väga tähtsad omadused. Eriti hää kombinatsioon näib olevat Toomas × Kai, millest kõik omadused on laitmatud — pekikõvadus 13,1, singid 13,6, I sordi % 100. Toomas × Kärt on andnud kehapikkuse 92,7, mis vähe napivõitu. Tooma keskmised andmed on: söödakasustus 3,56, kasvuhuog 545, kehapikkus 94, seljap. 3,5 sm, suhe 3,70, paks. variats. 5,7, pekikõvadus 13,6, singid 14,4, I sordi % 85,7. Selle liini suuremaks väärtuseks on, nagu arvud näitavad, pekikõvadus, singid, söödakasustus ning iga seakasvataja püüdeks peaks olema saada omale Tooma järglasi (eriti Toomas × Kai) kas uue liinina või olemasolevate liinide parandamiseks.

3) Reo liin tuli Kuremaal kolmandale kohale kolme rühma andmetel, neist 2 rühma Reo × Kadri ja 1 rühm Reo × Friida. Maatõugu kultide seas on Reo seega esikohal. Reo × Kadri on parem kui Reo × Friida. Tüübi kindluse suhtes (peki paksuses, variatsiooni väiksuses) on Reo esikohal, andes variatsiooni ulatuse ainult 2,6% mõlemale poole keskarvu. Kiiduväärt on veel kasvuhuog (esikoht) — 588 g, söödakasustus — 3,56 sü., peki paksus — 3,8 sm (3,97%). Kui ei tehta vigu kombinatsioonides emiseliinidega, siis võib Reod julgesti kasutada parandatud maatõu liinide ja tüüpide parandamiseks, samuti seakarja asutamiseks. Sissekukkumist pole milleski ette näha.

4) Valde liin tuli Kuremaal neljandale kohale 12 rühma kontrolliandmetel. Sellega on Valde kõige kindlamini kontrollitud liin kodumaal ja et nii hulkade arvude keskmised tema tõid siiski 19 liini seas neljandale kohale, väärib tema sisuliselt veel parematki kohta, eriti veel seepärast, et tema emiskombinatsioonides esineb peekoni seisukohalt halbu liine, mis kogu tulemust halvavad.

Emiskombinatsioonidest on esikohal 4 rühma Valde × Kai. Et siin Kaie 4 rühma Valdega on tulnud esikohale 12 rühma seast ja ka Toomaga ning

Meie kontrollitud sugukultide (liinide) ja nende emiskombinatsioonide väärtuste tabel kogu-väärtuste järjekorras Kuremaa kontrolljaama kontrolli andmetel.

Väärt. järjek.	Kuldid ja kombinatsioonid	Sööda-kasust.		Kasvuhoo.		Eluskaal		Keha pikkus		Järjek. indeks		Seljajepi väärtus				Sinkide suurus		Järjek. indeks		Rühmade arv		Parandamist vajavad omadused ja parandajad ning üldine hinnang
		Järjek. indeks	ms	Järjek. indeks	ms	Järjek. indeks	ms	Järjek. indeks	ms	Järjek. indeks	ms	Järjek. indeks	ms	Järjek. indeks	ms	Järjek. indeks	ms	Järjek. indeks	ms	Järjek. indeks	ms	
1	1) Miku × Liisa	3,35	3,6	571	95,1	195,2	3,8	5,6	13,1	11,8	88,9	44,4	3	Söödakasust. + lihaomad. väga hääd; napid singid — parandaj. Tooma järgi.								
	2) Miku × Juula	3,75	3,5	501	93,6	93,9	3,7	5,7	12,6	13,0	50,0	75,0	1									
	Miku keskm. (Ingl. t.)	3,46	3,6	2550	94,7	94,8	3,80	5,6	13,0	12,2	76,9	53,8	4									
2	1) Toomas × Kai	3,31	3,5	576	97,0	95,0	3,6	5,7	13,1	13,6	100,0	75,0	1	Üldiselt väga hääd liin.								
	2) Toomas × Kärt	3,86	3,5	458	91,3	92,7	3,8	5,7	14,2	13,2	66,7	100,0	1									
	Toomas keskmisel (Ingl. t.)	3,56	3,5	3515	94,6	94,0	3,70	5,7	13,6	13,4	85,7	85,7	2									
3	1) Reo × Kadri	3,62	3,7	581	96,1	93,7	3,9	2,7	12,6	13,2	50,0	12,5	2	Üldiselt hääd liin.								
	2) Reo × Friida	3,42	3,9	605	94,6	94,1	4,1	2,6	11,6	12,6	50,0	25,0	1									
	Reo keskm. (Par. maatõug)	3,56	3,8	3588	95,6	93,8	3,97	2,6	12,3	13,0	50,0	16,7	3									
4	1) Valde × Kai	3,60	3,6	565	94,8	94,7	3,8	5,6	13,4	13,0	66,7	50,0	4	Kiiduväärat söödakasustus, kasvuhoo, kehapiikus; pekittekimine hiiline — parandamiseks anda veretilk Vahurilt.								
	2) Valde × Liisa	3,42	3,4	610	97,6	95,7	3,6	5,9	12,4	12,8	58,3	33,3	3									
	3) Valde × Ella	3,44	3,5	551	97,3	94,0	3,5	8,8	12,8	12,7	100,0	66,7	1									
	4) Valde × Lehti	3,63	3,5	520	89,3	96,1	3,9	11,4	12,4	11,9	25,0	0,0	1									
	5) Valde × Tagi	4,10	3,2	452	92,6	98,0	3,5	6,3	12,0	12,6	50,0	50,0	1									
	6) Valde × Lonni	3,51	3,3	548	95,6	94,9	3,5	6,1	11,9	12,0	42,8	28,6	2									
5	Valde keskm. (Ingl. t.)	3,57	3,4	4556	95,2	95,4	3,57	5,9	12,6	12,6	57,1	6	38,1	12	Kiiduväärat kasvuhoo, pekittekimine, sortiment; singid väikesed — parandajaks Tooma järglased							
	1) Taat × Tagi	3,57	3,6	568	98,9	93,4	3,6	2,8	13,3	11,5	100,0	50,0	1									
	2) Taat × Kai	3,64	3,3	559	96,7	95,2	3,4	9,1	12,6	12,5	33,3	66,7	1									
6	Taat keskm. (Inglise t.)	3,60	3,5	6564	397,9	94,1	2	3,59	13,0	11,9	71,4	4	57,1	2	Üldiselt hääd liin, eriti pekiomaduste poolest.							
	1) Sander × Matsakas	3,49	3,7	590	93,6	93,7	3,9	5,4	12,9	12,8	72,7	45,4	3									
	2) Sander × Madal	3,62	3,9	586	95,8	92,8	4,1	2,6	13,1	13,7	66,7	33,3	1									
	3) Sander × Kaie	3,63	3,7	547	96,3	93,5	3,8	2,7	13,2	12,0	75,0	75,0	1									
	4) Sander × Lunde	3,30	3,9	566	97,3	93,8	4,0	5,1	12,1	11,6	50,0	50,0	1									
	5) Sander × Riinu	3,79	3,3	488	94,7	92,7	3,9	5,4	12,8	12,3	66,7	33,3	1									
7	6) Sander × Liisu	4,32	3,3	427	96,5	98,0	3,4	12,1	11,5	12,5	33,3	0,0	1	Väga hääd singid, kasv, söödakasust; tapaküpsus alla 95 kg.								
	Sander keskm. (P. m.-t.)	3,63	3,7	7542	109,5	93,9	2	3,89	12,7	12,5	64,3	5	42,9		8							
8	Mardus × Matsakas	3,33	3,9	1575	296,0	95,1	4	4,06	10,5	15	13,6	1	25,0	2	Pekiomad. võrdl. hääd, kasvuhoo ja söödakas. napid.							
	1) Frederik × Taasi	3,96	3,7	430	95,7	92,3	3,9	0,0	13,3	13,3	100,0	100,0	1									
	2) Frederik × Riinu	3,46	4,0	599	99,8	95,7	4,0	2,5	12,7	10,7	66,7	66,7	2									
8	Frederik keskm. (P. m.-t.)	3,68	3,9	10508	1497,8	94,0	10	3,99	13,0	12,0	83,3	2	83,3	2								

1)	Viking × Ketti	588	99,2194,9	3,8	3,8	5,3	12,6	13,1	62,5	62,5	2)	Keskmise väärtusega liin.
2)	Viking × Malle	498	91,291,2	4,3	4,7	2,3	12,7	12,9	0,0	0,0	1)	
9)	Viking keskm. (Par. m.-t.)	562	497,093,9	3,9	4	5,1	3	12,6	4	45,4	3)	
1)	Rein × Lehti	555	99,296,0	4,2	4,2	4,8	13,3	11,8	0,0	33,3	1)	Kiiduväärt pekiökövadus ja kasv; muidu keskm. omadused.
2)	Rein × Pilve	554	92,593,6	4,2	4,5	7,1	13,1	12,4	50,0	25,0	1)	
10)	Rein keskm. (Ingl. t.)	554	696,194,6	7	4,2	6	4,37	16	2,8	6	2)	
1)	Vahur × Kai	461	95,593,4	3,6	3,8	5,3	13,0	13,0	57,1	85,7	2)	
2)	Vahur × Lehti	554	98,193,5	3,8	4,1	7,9	12,9	12,9	50,0	50,0	1)	Kiiduväärt pekiomadused; napid: kehapiikkus, kasv, söödakasustus.
3)	Vahur × Eva	549	91,591,9	3,3	3,6	6,1	12,5	12,9	0,0	50,0	1)	
4)	Vahur × Viiru	491	92,592,9	3,6	3,9	8,3	12,9	12,2	28,6	28,6	4)	
5)	Vahur × Liisa	445	97,293,8	3,3	3,4	12,1	12,4	12,5	75,0	75,0	1)	
11)	Vahur keskm. (Ingl. t.)	491	159,693,1	13	3,6	1	3,85	12,9	7	39,4	11)	
1)	Ants × Ilma	529	91,391,2	3,6	4,0	0,0	13,3	13,3	100,0	66,7	1)	Halb liin: lühikesed ja paksud; parandajaks Valde, Miku.
2)	Ants × Toora	496	90,691,9	3,9	4,3	10,3	11,7	12,3	0,0	0,0	1)	
12)	Ants keskm. (Ingl. t.)	512	139,091,6	15	3,8	3	4,19	12	6	42,9	10)	
1)	Volvo × Juula	554	98,797,3	3,4	3,4	5,9	11,7	11,8	30,7	15,4	4)	Hää kehapiikkus ja söödakas., muidu halvad omadused; ebasobiv liin.
2)	Volvo × Lonni	548	98,996,5	3,4	3,4	8,8	11,6	12,3	28,6	0,0	2)	
13)	Volvo keskm. (Ingl. t.)	552	89,896,7	1	3,4	3	3,44	14	11,9	12	6)	
1)	Itler × Riinu	554	92,395,5	3,9	4,2	2,6	12,5	12,1	25,0	0,0	1)	Liig paks pekk ja napid singlid.
2)	Itler × Maret	552	93,292,8	4,2	4,5	14,3	13,2	11,7	33,3	66,7	1)	
14)	Itler keskm. (P. m.-t.)	553	792,694,4	8	4,0	5	4,32	15	7,5	9	12)	
1)	Ado × Liisa	485	93,693,7	3,6	3,8	5,6	13,6	12,6	71,4	100,0	2)	Napp söödakasustus, kasvuhoog ja kehapiikkus. Parandajaks väär- tuserea esimeste kultide järglased.
2)	Ado × Tiidu	543	92,791,7	3,5	3,8	5,7	12,5	12,8	100,0	66,7	1)	
3)	Ado × Madli	567	93,995,0	3,5	3,7	8,6	12,1	12,0	50,0	0,0	1)	
4)	Ado × Kai	460	92,693,2	3,5	3,8	11,4	12,2	13,1	33,3	41,7	3)	
5)	Ado × Ella	401	91,896,7	3,6	3,9	5,6	11,0	11,8	33,3	0,0	1)	
15)	Ado keskm. (Ingl. t.)	477	179,893,8	12	3,5	2	3,76	4	8,6	12	8)	
1)	Mõnus × Matsakas	545	88,895,0	3,5	3,9	5,7	11,3	12,4	25,0	50,0	1)	Puudulikud omadused.
2)	Mõnus × Kärt	520	93,592,5	4,1	4,4	12,2	13,2	11,8	33,3	33,3	1)	
16)	Mõnus keskm. (P. m.-t.)	534	119,193,9	11	3,7	2	4,06	8	10,8	16	2)	
1)	Poisu × Tagi (Ingl. t.)	485	169,3192,1	14	3,8	3	4,08	9	10,5	15	3)	Köva pekk, muidu puud. om.
1)	Sand × Riinu	536	99,798,3	3,6	3,6	2,8	11,8	11,9	60,0	60,0	2)	
2)	Sand × Nasti	524	92,993,0	3,6	3,9	16,7	11,8	12,6	0,0	50,0	1)	Puudul. peki- kui ka kasvu-omadused.
3)	Sand × Matsakas	426	94,490,0	4,0	4,7	6,8	12,2	13,4	0,0	0,0	1)	
18)	Sand keskmiselt (P. m.-t.)	491	159,6094,1	9	3,9	4	4,06	8	7,8	10	4)	
19)	Tulus × Riinu (P. m.-t.)	450	189,195,3	3	3,9	4	4,24	13	10,3	14	7)	Puudulik liin.
											9)	

Seletuseks: Emised on kuldil piirides väärtuse järjekorras.

Vahuriga Kai oli parem teistest liinidest, peab vahepeäl ära märkima Kaie kõrget väärtust emisliinide seas, millele vaevalt on võistlejaid. Valde kontrollrühmades järgneb Kaie järele Liisast 3 rühma, Ellast 1 r., Lehtist 1 r., Tagist 1 r. ja Lonnist 2 r.; nii siis emistest Valde kombinatsioon on paremad Kai, Liisa, Ella, halvemad Lehti, Tagi, Lonni.

Analüüsides tulemusi üksikutest kombinatsioonidest, leiame, et Valde × Kai järglased täidavad suurepäraselt peekonisea nõudeid: pekk ideaalse paksusega, peki kõvadus väga hääd, singid hääd, ka keha pikkus, söödakasustus, kasvuhoog hääd. Valde × Liisa näitavad hääd söödakasustust, kasvuhoogu, kehapikkust, rahuldavat pekikõvadust ja sinke, kuid pekki pisut napilt, arvatavasti mõne rühma veresuguluse ja üliarenemise tõttu. Seda sama näitavad ka Valde × Ella järglased kontrollis. Valde × Tagi järglased näitavad pekinappuse kõrval veel nappi kasvu ja söödakasustust. Valde × Lehti järglased on muidu hääd, kuid singid napid ja tüübi ühtlus puudulik (± var. 11,4%). Valde × Lonni kombinatsiooni suuremaks veaks on vedel pekk (ka singid napid) ja seda kindlasti Lonni tõttu, sest Valde oma hulkades rühmades pole teistele pehmet pekki andnud, Lonni aga on ka koos Volvoga andnud pehme peki, kuigi Volvolgi näib olevat eeldusi pehme peki parandamiseks järglastele. Valde keskmiselt ei ole saavutanud küll esikohti, kuid siiski häid kohti, välja arvatud pekipaksus, mis peaks olema vähe suurem (paksem). Nii on söödakasustus 3,57, kasv 556, kehapikkus 95,4, pekipaksus 3,4 (suhe 3,57, hääd oleks 3,86), pekipaks. ± var. 5,9, peki kõvadus 12,6, sink. suurus 12,6, I sordi % 57,1. Valde järglasi (eriti Ellast, Tagist) peaks paraja peki saavutamiseks kombineerima kas Tooma, Miku või isegi Vahuri järglastega.

5) Taadi liin on Kuremaal tulnud viiendale kohale kahe rühma andmetel — 1 r. Taat × Tagi ja 1 r. Taat × Kai. Neist Taat × Tagi on parem kui Taat × Kai, päämiselt peki paksuse poolest, kuna Kaie järglastel on pekki olnud napilt, Tagi järglastel aga on singid napid. Et Tagi Valdega on andnud hääd singid, langeks süü sinkide nappuses Taadi pääle, kuigi see küsimus vajab veel kontrollimist, sest Taadist on olnud vaid 2 rühma ja seda on vahest import-kuldi kohta vähe. Peaks Taadil see viga puuduma, oleks ta üldiselt hääd kult ja seda liini peaks levitama.

6) Sanderi liin: Kuremaal tulnud kuuendale kohale, maatõu liinide reas aga teisele 8 rühma andmetel. Kaheksa rühmaga teisele kohale tulemiseks on vaja kõrgeid, mitu korda kindlamaid väärtusi kui kolme rühma abil esimesele kohale tulemiseks; seepärast võib sisuliselt Reo kõrval Sanderit pidada parimaks parandatud maatõu kuldi liiniks kodumaal. Tema suuremaks väärtuseks on väga paras ja kõva pekk, küllalt hääd singid, ainult kehapikkus võiks olla suurem. Emiskombinatsioonid väärtuse alanevas järjestuses olid kontrollis järgmised: Matsakas, Madal, Kaie, Lunde, Riinu ja Liisu; Sander × Matsaka järglased kolme rühma andmeil osutusid laitmatuteks peekonisigadeks, Sander × Madal on andnud paksu peki, Sander × Kaie järglased on üldiselt rahuldavad, Sander × Lunde järglastel olid liiga väikesed singid ja pekki pisut rohkesti, Sander × Riinu — kasv napivõitu, Sander × Liisu — söödakasustus ja kasv napid, pekk napp ja pehmevõitu. Üldiselt ei näi Sanderil olevat eeldusi mingisuguste vigade ega puuduse parandamiseks ja seda tuleb julgesti soovitada parandatud maatõu seamaterjali parandamiseks ja levitamiseks.

7) Marduse liin — Kuremaal 7. koht, kahe rühma andmetel — mõlemad rühmad Matsakast. Tulemused: söödakasustus 3,33 — väga hääd (1. koht), kasvuhoog 575 — hääd (2. koht), kehapikkus 95,1 — küllalt hääd, pekk liialt paks — 3,9 sm — 4,06%, peki kõvadus rahuldav — 12,6, singid väga hääd — 13,6 (1. koht). — Kokkuvõttes on Marduse liin vähesoovitav peki paksuse ja tüübi võrdlemise suure varieeruvuse tõttu.

8) Frederik'u liin — Kuremaal 8. kohal kahe rühma andmetel — Taastist ja Riinust, kasjuures Taasi rühm andis väga hääd peekonisead, Riinu aga paksupekilised ja väikeste sinkidega. Üldiselt võib Frederikku soovitada, kasjuures peekonisigade ülesöötmisest tuleb hoiduda.

9) Vikingi liin — Kuremaal 9. kohal 3 rühma andmetel — neist 2 r. Viking × Ketti ja 1 r. Viking × Malle. Viking × Ketti on andnud päris hääd peekonisead, Viking × Malle järglased on aga lühikesed ja paksupekilised — peekoniks ebasobivad. Ilma Malleta oleksid Vikingi omadused olnud arvatavasti küllalt hääd, koos Mallega aga on pekk paksuvõitu, ka söödakasustus puudulik.

10) Reinu liin — Kuremaal 10. kohal kahe rühma andmetel — Lehtist (parem) ja Pilvest (halvem). Mõlemate liinide suureks puuduseks on liialt paks pekk, Rein × Lehti — ka singid väikesed. Peki kõvadus — hää. Üldiselt kahtlane liin, levitamisel ettevaatust, vajab kindlamat kontrollimist.

11) Vahuri liin — Kuremaal 11. kohal 9 kontrollrühma andmetel. Väärtuse järjekorras on Vahur × Kai — 2 rühma, V. × Lehti — 1 r., V. × Eva — 1 r., V. × Viuu 4 r. ja V. × Liisa 1 r. Nagu ikka, nii ka siin Kai (V. × Kai kombinatsioon) on andnud päris peekonisead, välja arvatud Vahuri järglastele iseloomulik nõrk kasvuhoo ja sellest tingitud nõrgapoolne söödakasustus. Vahur × Lehti järglased on pisut paksud, V. × Eva järglased on lühikesed ja napi pekiga, V. × Viuu — lühikesevõitu ja napi juurdekasvuga, V. × Liisa — napi pekiga. Vahur kõikide emiskombinatsioonide keskmiselt on väga hää pekipaksusega (esikoht) ja hää pekikõvadusega, teised omadused aga on alla rahuldava, sellepärast suuremat soovitusel anda ei saa.

12) Antsu liin — kontrolli andmeil 12. kohal kahe rühma andmeil — Ilmast (parem) ja Toorast (halvem). Mõlemad rühmad aga on paksupekilised ja lühikesed ning peekoniks peaaegu kõlbmatud.

13) Volvo liin — kontrollis 13. kohal 6 rühma andmeil — Volvo × Juula — 4 r. ja Volvo × Lonni — 2 r. Kõik järglased nii Juulast kui Lonnist on pekivaesed ja vedelapekilised — peekoniks kõlbmatud. Et Juula Mikuga on andnud küllalt kõva peki, langeb pehme ja napi peki tekitamise süü Volvo päle, mis 4 rühma abil küllalt kindlasti tõestatud. Lonni on aga ka Valdega andnud vedela peki ning koos vedelapekilise Volvoga ongi 2 rühma keskmine peki kõvadus vaid 11,6. Nii Volvo kui Lonni ei sobi oma napi ja vedela peki pärast peekonisigadeks, neid ei või levitada.

14) Itleri liin — kontrollis 14. koht kahe rühma andmeil. Nii Riinust kui Maretist on kõik järglased paksupekilised, Maretist ka lühikesed ja nappide sinkidega. Peekoniseaks ebasobiv liin, levitamine pole soovitav peekonisigade aretuseks.

15) Ado liin — kontrollis 15. koht 8 rühma andmeil, väärtuse alanevas järjekorras: Liisast 2 r., Tiiust 1 r., Madlist 1 r., Kaiest 3 r., Ellast 1 r. Peki väärtuse ega sinkide suhtes ei saa Ado järglastele midagi ette heita. Ado rühmad on väärtuse-rea taha otsa toonud napp kehapikkus ja puudulik kasvuhoo ja söödakasustus, eriti koos Ellaga. Kasvuhoo ja söödakasustus on osalt parandatavad hääde oludega, kehapikkus veretilga juurdelisamisega näit. Valdelt, ning sellastes tingimustes võiks Ado järglaste paremaid eksemplare soovitada eriti saledatest emistest.

16) Mõnusa liin — kontrollis 16. koht 2 rühma andmeil, parem rühm Matsakast ja halvem Kärt'ist. Matsaka kombinatsioonist pehme pekiga, Kärdu kombinatsioonist lühikesed, paksud ja nappide sinkidega. Kokkuvõttes on Mõnusa liin ebatüübiline peekonisiga ja tema levitamine mittesoovitav, või siis vajab enne põhjalikumat kontrollimist.

17) Poisu liin — 17. koht 3 rühma andmeil — kõik rühmad Poisu × Tagi. Järglaste päevigadeks on lühike keha, paks pekk ja ebakindel tüüp. Et Tagi koos Valdega ja Taadiga on andnud pika keha ja paraja peki, langeb süü kahtlematult Poisu päle, mispärast teda ei saa kiita ega soovitada, või siis ainult saledate pikade emiste kombinatsioonidesse.

18) Sand'i liin — 18. koht nelja rühma andmeil — Riinust 2 r., Nastist 1 r. ja Matsakast 1 r. Kontrolli tulemused halvad: puudulik söödakasustus, kasvuhoo, pekk paks ja pehme. Peekoniseaks täiesti ebasoovitav liin.

19) Tulusa liin — 19. koht 2 rühma andmeil — mõlemad Riinust. Rahuldavaid omadusi on vaid kehapikkus (95,3) ja peki kõvadus (12,7), kuna söödakasustus ja kasvuhoo on napid, pekk liiga paks, tüüp ebakindel. Peekoniks mitte-soovitav liin.

Kokkuvõte.

Käesolev liinide hinnangu tabel näitab söödakasustust, kasvuhoogu ja liha resp. peki väärtust, ei näita aga üksikute kuldiliinide sugulisi omadusi ega iseloomu. Küsimuse, kuidas uurida kuldiliinide täielikku väärtust (s. o. käesoleva tabeli väärtused + suguline väärtus), on Katseasjanduse nõukogu loomakasvatuse sektsioon võtnud oma käesoleva aasta töökavasse. Praxis näitab, et terve ja hästi peetud sugukult õigetes kätes vaevalt jätab oma töö tegemata või muutub iseloomult päris kõlbmatuks. Suguvõimetus võib olla rohkem paaritamisoskamatus. Seega esitatud tabel haarab vähemalt kontrollirühmade liinide enamiku juures suure osa koguväärtusest. Uute liinide asutamisel tuleks leida väärtuse-rea esimesi kulte (emiste otsimisel üksikute paremate kultide juurest esimesi emiskombinatsioone), olemasolevate liinide parandamisel aga esimeste seast neid, kel üksikomadused parandatavast liinist palju paremad, teised omadused aga millegagi ei halva olemasolevat liini.

B-7
A